

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

การศึกษาเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญเพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการโดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เน้นฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ในทุกเวลาและทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และคนในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ และกำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก (ราชกิจจานุเบกษา. 2545 : 3 - 17)

การจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษามีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศชาติ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ทั้งนี้เพราะกระบวนการจัดการอาชีวศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม และจริยธรรม เป็นผู้มีความสามารถในการประกอบอาชีพเพื่อเป็นที่พึ่งของตนเองและผู้อื่น สำหรับการจัดการศึกษาเพื่อนำไปสู่พลเมืองยุคใหม่ที่มีความเก่ง ความดี มีความสามารถ และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้น มุ่งเน้นการสร้างครูยุคใหม่ที่เก่ง ดี และมีจิตวิญญาณของความเป็นครู มุ่งเน้นเรื่องสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ใหม่ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เน้นการบริหารจัดการใหม่ที่ต้องการให้การจัดการศึกษาเป็นเครื่องมือสำหรับ

การพัฒนาคนอย่างยั่งยืน เพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2555 ก : 8)

สถานศึกษาควรมีกระบวนการส่งเสริมและพัฒนาระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดการอาชีวศึกษาสามารถตอบสนองตามทบัญญัติของ กฎหมายและนโยบายการจัดการศึกษา การนิเทศการศึกษาจึงมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาครูให้ สามารถจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ทั้งนี้ในปัจจุบัน สถานศึกษาหลายแห่งมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างดีรวมทั้งเป็น ผู้รู้และเข้าใจสภาพปัจจุบันและความต้องการของสถานศึกษาและชุมชน อีกทั้งมีความใกล้ชิดกับครู รู้จุดเด่นจุดด้อยได้ดีกว่า ดังนั้นระบบการนิเทศการศึกษาที่เหมาะสมคือการนิเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา. 2556 : 8) สอดคล้องกับธีระศักดิ์ เลื่อยไธสง (2550 : 34) ที่เห็นว่าการนิเทศ การศึกษาภายในสถานศึกษาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นความพยายามที่จะปรับปรุง และส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้ดีขึ้น และบรรลุตามเกณฑ์ของมาตรฐาน การประกันคุณภาพการศึกษาได้

ในปัจจุบันหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษานั้น มีข้อจำกัด อยู่หลายประการที่ไม่สามารถปฏิบัติการนิเทศการศึกษาได้ครบถ้วน เนื่องจากขาดปัจจัยสนับสนุน หลายด้าน โดยเฉพาะในด้านของจำนวนศึกษานิเทศก์ที่มีไม่เพียงพอกับจำนวนสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จึงทำให้เกิดความไม่สะดวกในการปฏิบัติงานนิเทศ ดังนั้น ระบบการนิเทศการศึกษาที่เหมาะสมและควรนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในสภาพการณ์เช่นนี้ คือการนิเทศภายใน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. 2556 : 8)

จากความสำคัญและปัญหาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะดำเนินการ วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบกระบวนการนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัด ภาคตะวันออก เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของวิทยาลัยสารพัดช่างสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งหากแต่ละสถานศึกษามีการดำเนินงานนิเทศ ภายในที่เป็นระบบแล้ว ย่อมสามารถที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อ คุณภาพของผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาและมาตรฐานการอาชีวศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออก
2. เพื่อพัฒนารูปแบบกระบวนการนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออก
3. เพื่อประเมินรูปแบบกระบวนการนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออก

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาการดำเนินงานการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอาชีวศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมโดยการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออก โดยดำเนินการศึกษาวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามแนวทางการดำเนินงานนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออก

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออก

ขั้นตอนที่ 3 การร่างรูปแบบกระบวนการนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออก

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบและประเมินร่างรูปแบบกระบวนการนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออก

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบกระบวนการนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด เนื่องจากมีลักษณะที่ตั้ง ภูมิประเทศ การประกอบอาชีพ ความเป็นอยู่ และการดำรงชีวิตของประชากรใกล้เคียงกัน

3. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบกระบวนการนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือในครั้งนี้ศึกษาจากกลุ่มประชากร 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของการดำเนินงานนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนสังกัดวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2560 จำนวน 98 คน

3.2 การตรวจสอบและประเมินรูปแบบ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กลุ่มผู้รับผิดชอบการนิเทศภายใน และกลุ่มครูวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดำเนินการตรวจสอบและประเมินคุณภาพในด้านความมีประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้องของรูปแบบกระบวนการนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน 14 คน และประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

4. ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบกระบวนการนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือในครั้งนี้กำหนดช่วงเวลาในการทำวิจัย ดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสาร	เดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ 2560
4.2 พัฒนา / สร้างเครื่องมือ	เดือนมีนาคม 2560
4.3 การเลือกประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก	เดือนเมษายน 2560
4.4 การเก็บข้อมูล	เดือนพฤษภาคม – มิถุนายน 2560
4.5 วิเคราะห์ / สรุปผล	เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2560
4.6 จัดประชุมสนทนากลุ่ม / สรุปผล	เดือนมกราคม 2561
4.7 การเขียนวิทยานิพนธ์ / การพิมพ์เผยแพร่	เดือนกุมภาพันธ์ – กรกฎาคม 2561

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังต่อไปนี้

การพัฒนาารูปแบบ หมายถึง การสร้างรูปแบบโดยผ่านกระบวนการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของรูปแบบ

กระบวนการ หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงาน และปัจจัยที่สนับสนุนให้การนิเทศภายในมีประสิทธิภาพ สามารถบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การนิเทศภายใน หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน เพื่อให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ และเสนอแนะ ในการปรับปรุงกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

วิทยาลัยสารพัดช่าง หมายถึง สถานศึกษาของรัฐบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่จัดการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และหลักสูตรวิชาชีพพระยาศรี

เขตจังหวัดภาคตะวันออก หมายถึง จังหวัดในเขตภาคตะวันออกของประเทศไทยที่มีลักษณะที่ตั้ง ภูมิประเทศ การประกอบอาชีพ ความมั่นคง และการดำรงชีวิตของประชากรใกล้เคียงกัน โดยผู้วิจัยเลือกมา จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษาของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออก

ผู้รับผิดชอบการนิเทศภายใน หมายถึง บุคลากรที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ทำหน้าที่ในการนิเทศภายในของสถานศึกษา และผู้รับผิดชอบด้านการนิเทศการศึกษา

ครูผู้สอน ได้แก่ ครู ครูผู้ช่วย พนักงานราชการ (ครู) และครูพิเศษสอน

ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา หมายถึง บุคคลผู้ทำหน้าที่บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษาหรือสาขาทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการนิเทศภายในด้านการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาอาชีวศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้ให้แนวทางไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สสำรวจสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการนิเทศภายในด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินงานของสถานศึกษา ที่ใช้สำหรับสำรวจสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการนิเทศภายในด้านการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดทางเลือกและวางแผน หมายถึง การดำเนินงานภายในของสถานศึกษาที่ใช้สำหรับการกำหนดทางเลือกและวางแผน

ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการนิเทศ หมายถึง การดำเนินงานภายในของสถานศึกษาที่ใช้สำหรับการปฏิบัติการนิเทศ

ขั้นตอนที่ 4 ติดตามประเมินผลการนิเทศ หมายถึง การดำเนินงานภายในของสถานศึกษาที่ใช้สำหรับการติดตามประเมินผลการนิเทศ

ขั้นตอนที่ 5 รายงานผลการนิเทศ และการนำไปใช้ หมายถึง การดำเนินงานภายในของสถานศึกษาที่ใช้สำหรับการรายงานผลการนิเทศและการนำไปใช้

เทคนิคการนิเทศภายใน หมายถึง รูปแบบของการนิเทศภายในตามที่หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาแนะนำ สำหรับใช้เป็นแนวทางการนิเทศภายในด้านการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ซึ่งมี 3 รูปแบบ ดังนี้

1. เทคนิคการนิเทศแบบสอนแนะ หมายถึง ลักษณะการนิเทศที่พัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการแนะนำหรือเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ (Coach) ในลักษณะที่ผู้รับการนิเทศได้รับคำแนะนำหรือเรียนรู้ไปด้วยกัน
2. เทคนิคการนิเทศแบบพาคิด พาทำ หมายถึง ลักษณะการนิเทศที่ผู้นิเทศช่วยสนับสนุนให้ผู้รับการนิเทศเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการเรียนการสอน ไปเป็นลักษณะที่ครูได้ปฏิบัติจริง โดยมีแนวคิดในการนิเทศเพื่อพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนการสอน
3. เทคนิคการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน หมายถึง ลักษณะการนิเทศที่ผู้นิเทศจะทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้รับการนิเทศ ในขณะที่ดำเนินการนิเทศเรื่องนั้น ๆ ผู้นิเทศอาจเป็นผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ หรือเพื่อนครูด้วยกันก็ได้ แต่ส่วนใหญ่มักจะใช้ในกรณีที่ครูนิเทศเพื่อนครูด้วยตนเอง

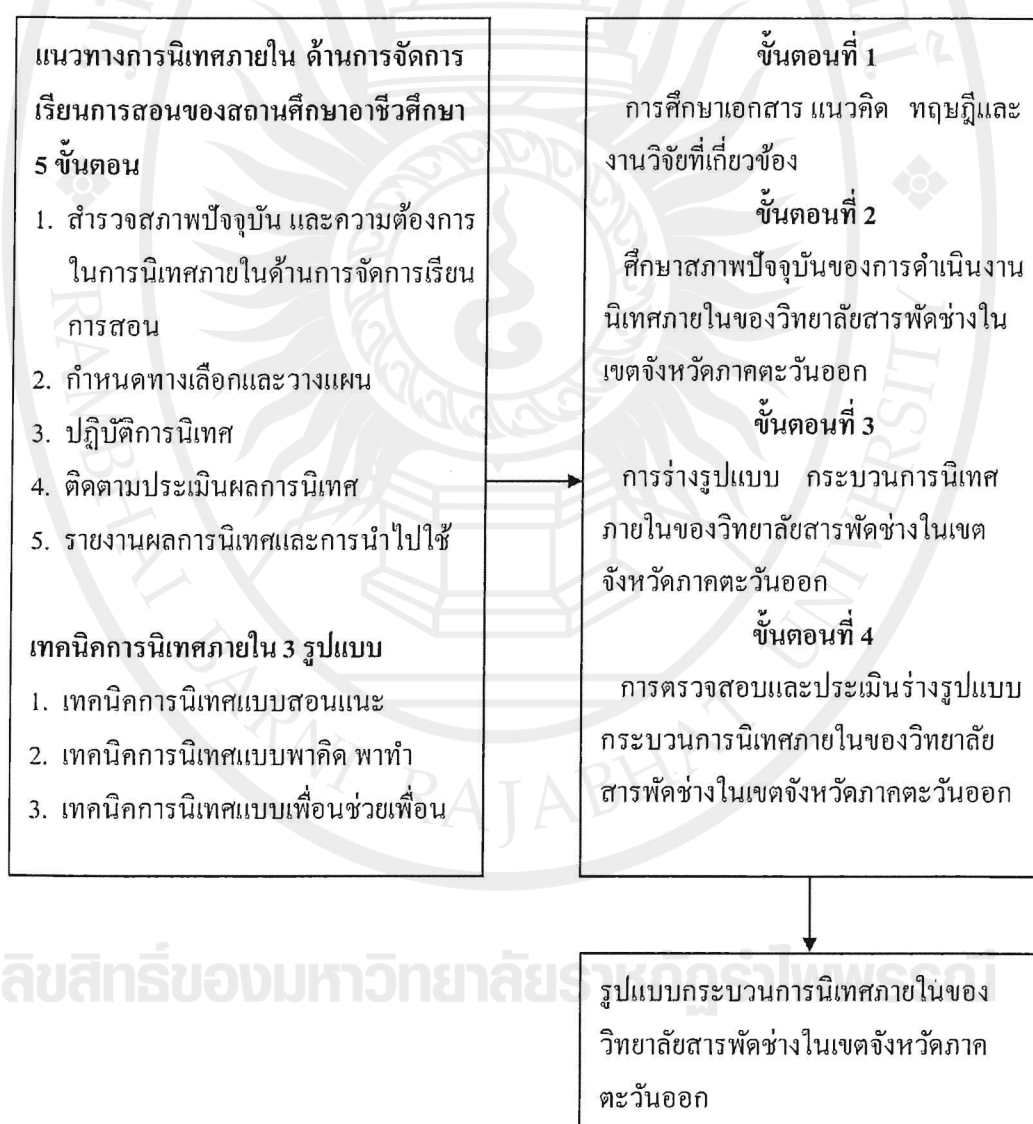
การร่างรูปแบบ หมายถึง การนำข้อมูลจากการศึกษาวิจัยขั้นตอนที่ 1 และ 2 มาสร้างเป็นร่างรูปแบบกระบวนการนิเทศภายในของวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียง

การตรวจสอบรูปแบบ หมายถึง การวิเคราะห์ร่างรูปแบบด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์ ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมการประชุมสนทนากลุ่ม

การประเมินรูปแบบ หมายถึง การหาคุณภาพของรูปแบบ ที่ได้จากการตรวจสอบรูปแบบ โดยทำการประเมินใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความมีประโยชน์ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง โดยผู้เชี่ยวชาญจากวิทยาลัยสารพัดช่างในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียง ที่เข้าร่วมการประชุมสนทนากลุ่ม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กับ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหาที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบกระบวนการนิเทศภายในของสถานศึกษาตามกรอบแนวทางการนิเทศภายในด้านการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาอาชีวศึกษา 5 ขั้นตอน และเทคนิคการนิเทศภายใน 3 รูปแบบ ทั้งนี้รูปแบบกระบวนการนิเทศภายในได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาลงพื้นที่ในปัจจุบัน ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งแสดงเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย